

**МИХАИЛ
ГЕРДЖИКОВ
СПОМЕНИ
ДОКУМЕНТИ
МАТЕРИАЛИ**

**НАУКА
И ИЗКУСТВО**

3

Пощенска картичка от Гоце Делчев, в която съобщава за новия състав на Върховния комитет

София, 13 май 1899 г.

Michel,

Писмото и парите получих.

Изплатих на лицата, за които бе ми писал. Ние тук още се разкапваме.² Конгресът избра в новия състав тези лица: поручиците: Сарафов, Бозуков, Давидов, подпор[учик] Ковачев и доктор Шопов, Георги³ Петров цивилни. Към тях числят се още двама от Вътрешната организация, които засега са: Гьорче Петров и Симеон Трайчев. Засега още нищо ново няма, та кой знае занаяд?^{*}

Изпращаме ти 5 екземпляра от «Речта на Емил Анри». Поздрав от Мержанов и Комуната.

Твой Г. Делчев

Пиринско дело, Благоевград, № 104, 4 май 1977

¹ Картичката е изпратена в Женева. Получена е след 3 дни.

² В публикацията, направена във в. Пиринско дело, е разчетено неправилно «разкапваме».

³ В същата публикация неправилно е написано «Гьорче».

* Неразчетен текст.

9

Шифровано писмо от Гоце Делчев по въпроси на четническото движение

В тържествеността на Македония
14 септември 1901 г.

Драги Мишел,

Преди всичко ще ти кажа добре дошел. Знаех те да си се прехвърлил во Битолско, където смятах да те намеря, но види се ти си бил во близо. Да се върна назад не мога, защото ще остана назад от другарите, че и така съм останал, а пък моето отделяне от тях е невъзможно засега. Тъй че срещата ни е почти невъзможна. От Вирово ми се съобщи, че имало при тебе бежанци. Откъде са и защо нищо ми не писват? Не знам и со колко души другари си. Хич не знам, ако знаех, бих направил едно разпределение оттук, а сега това ще предоставя на тебе ти да направиш всичко, като гледаш, щото по-добри момчета от твоята дружина да останат тук, и то така: во Радовишката чета да оставиш един, во Струмишката, ако трябва, а останалите, ако могат да се прехвърлят во Петричката. А ти, ако щеш, ела подир там и аз ще се движа за известно време во Велешко, а оттам може би Прилепско, Битолско. А ти веднага да заминеш во Битолско, където се има голяма нужда от по-солидни сили. Ако пък заминеш во България, кажи на Станков що прави да прави, да почнат преноската на оръжието, което се намира на границата. А во София щом стигнеш, кажи на Гйорче и Сарафов нека ударат на юруш-лук час по-скоро оръжие да се внесе. Другите работи во България, ако идеш, ще ги разбереш, доколко калпави са. Ако заминеш во България, трябва добре да внимавате, че во Малешевско има много силни потери. Во Разлога е била взета во плен* мисионерка (протестантка американка), от протестантите дознавам, че имало силен натиск над правителството за откупа и предполагам да е извършено от нашата чета. Ако стигнеш навреме, известете ги да търсят по-голема сума. Откъдето и да паднат пари, нека се побърза со покупката на оръжие и по-скорошната преноска, а едновременно с това нека се погрижим да се достави и динамит, който тоже да се прекарва тук, и то по местата, които са около железните линии. Струмичката чета нека приеме моите сърдечни поздрави и нека ме не чака, а да слиза во полето и да работи онова, което ѝ се предпише от Вирово. Поздрави и другарите ти, со братска целувка

Ахил¹

* Неразчетен текст.

Пак ще повторя, нека добрите момчета да не идат во България, да се не разкапат.

Писано во Кръстовден.

От другарите ти нека² Стамен бъде во Радовичката чета, а Илиа и Юрука во Струмичко. Во Малешевската не трябва ни един.

[Добавено на същия лист с друг почерк:]

Поръчките на Кръсто ще ги изпратим по утрешния куриер. Разбрахме, че пристигналата чета е Кръстовата, но и Попето бил наблизно и на път за в България. Как им е работата, вижте, разберете от тях, като се срещнете довечера и утре ще изпратите човек с писмо, за да ни явите и нам върху онова, което ви пише Ахил и върху тукашното положение. Пишете с Кръсто в България.

Пиринско дело, № 131, 2 юли 1981

¹ Ахил е псевдоним на Гоце Делчев.

² В направената публикация неправилно е писано «сега».

Писмо от Гоце Делчев относно предстоящия
конгрес на Върховния комитет

София, 19 юли 1902 г.

Драгий Michel,

Писмото от Стефана получих, от което и разбрах, че страшна напаст те е сполетяла. Не остава друго освен в един чувал, че и двамата във вид на багаж, па хайде право при добрата ви майка. Я стягай се, недей се поддава тъй лесно, че ще почна генералски да викам и да ти заповядвам да оздравееш час по скоро, че иначе ще бъдеш дисциплинарно наказан.

Днес Туше² ти изпраща 10 наполеона, па гледай по-скоро да додиш, че има нужда не само от тебе, но и от повече хора, тъй като конгресът наближава, свиква се на 28 того, а както се вижда, генералите напредват.

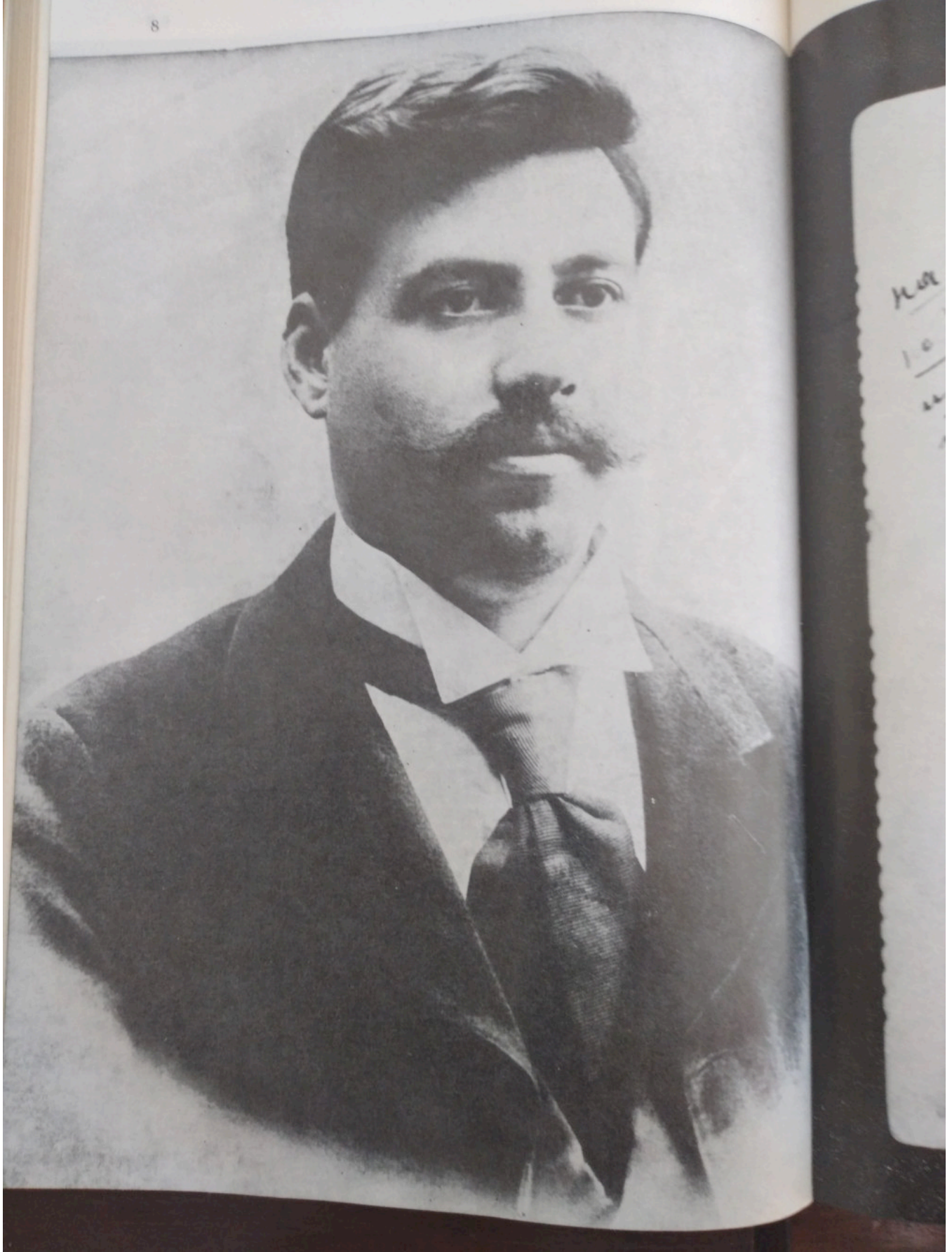
Те изпращат непрестанно чети, но от няколко дена правителството доста се е завзело да им пречи. Има се дума, че и Фердинанд, на когото носът е бил натъркан от мечката в Петербург и в Париж, дал заповед на генерала³ да ограничи действията на комитета до второ разпореждане. Ще видим къде ще му излезе краят. С Принца⁴ (Борис)⁵, струва ми се, не ще можем се срещна, защото от думите на Ляпов,⁶ който два дена след

твоего заминаване пристигна тук, е заминал в Париж, а кога ще се върне, не зная. Ще науча и ще ти пиша дали ще се върне, или пък направо ще доде тук. Знай, че той, Принца, на две места е кандидатиран. Гарванов⁷ е тук и ако за една неделя се върнеш, ще го свариш, ако не, ще заминеш в Ст[ара] Загора.

Сърдечен поздрав и на двама ви
Гоце

Пиринско дело, Благоевград, № 104, 4 май 1977

- ¹ В публикацията, направена във в. Пиринско дело, неправилно е датирано «10 юли».
- ² Туше Делииванов.
- ³ Генерал Иван Цончев.
- ⁴ Борис Сарафов.
- ⁵ В същата публикация неправилно е разчетено «Торос».
- ⁶ Димитър Ляпов-Гурин.
- ⁷ Иван Гарванов.

на мн.х. изготвен
 10-годишен преден
 и единствен отъгън по
 утвара. 21.8.18. Ганг. Моделунал

А.В.Василюк
 (ОФНЯ)

На Семейството Ив. Турдоу-
 кова. За пощенски и незад-
 ела. А.В.Василюк

Photograph. Atelier
 21/2 1903
SOPHIA

Съхранено се съхранява по време войни
 4-ти в сградата при с. Баница (Сарко)
 на 21-а декември 1903.

Да се пише за Гоце Делчев, то е да се изложат перипетиите на борбите в македоно-одринското движение допреди Илинденското и Преображенското въстание. Защото тъй колос в националреволюционните борби на Балканите е взимал еднакво участие в подготовката на тия въстания и в двата края. Помнят го в Лозенградско, както го знаят и в Битолско, шетал е из Странджа, както е газил през Вардара. Неговото слово еднакво е будило съзнанието на роба из одринските поля и македонските чукари, еднакво е въодушевявало раята и тук, и там към борба за повече хляб и за повече свобода. И затова обаянието на моралния облик на тая революционна фигура еднакво силно е било у всички, които са бивали в непосредствена близост до нея.

За да ръководиш едно революционно движение, не е достатъчно да носиш прозвището водач, а трябва да бъдеш пръв в борбата. Такъв беше Гоце и затуй го обичаха другарите му и му се подчиняваха, и затуй го уважаваха противниците му.

Гоце, както и всичките му другари от неговото поколение, бе изработил своя мироглед под влиянието на предосвободителната ера, на възрожденската епоха, на руското народническо движение, чиято литература бе твърде много разпространена в България, на хуманитарните идеи на времето на XIX век, на лозунгите, издигнати от Парижката комуна — на която го деляха някакви 20—30 години, — та дори на 48-та година и прокламираните човешки права от Великата френска революция.

Това бе същото онова влияние, което бе определило мирогледа на българските революционери от времето на Левски и Раковски, което бе въодушевило пиемонтските карбонари и бе вдъхновило унгарското националреволюционно движение.

Защото само тъй може да се обясни членуването на Гарибалди и Мацини в Първия интернационал, връзките на Кошут и Петьофи с комунарите, ония на Ботев и Каравелов с руските революционери и участие то на Делчев и Хаджидимов в първомайските манифестации.

Не може да се пише и говори за македоно-одринско националреволюционно движение от времето на Гоце Делчев, без да бъдат засегнати големите социалреволюционни движения в Европа от XIX век, които фактически подбудиха и въодушевиха стремежа на национално потиснатите малки народи към свобода и определиха идеологията на истинските водачи у тия народи.

Когато бъдещият историк на македоно-одринското националреволюционно движение опише фигурите в него, като тая на Делчев, той не ще може да не релевира обстоятелството, че Гоце е бил изключен от Воен-

ното училище в София, защото при обиск са му намерили социалистическа литература; той не ще може да отмени факта, че за да се внесе революционна литература в страната на султаните, Гоце издаде анархистически брошури «Речта на Емил Апри», «Словото на Етиеван» и др.; че за да засили революционния кадър в Македония и Тракия, Гоце Делчев се сближи при най-интимно общуване с младежи, които принадлежало идеологично към тъй наречените крайно либерални среди по отношение на националните и социалните въпроси.

Не е случайно обстоятелството, че още през 1898 г. Гоце привлича тъй наречената Женевска група, прелива я изцяло в редовете на ВМОР организация и въпреки съпротивата на някои консервативни елементи от Централния комитет, успява да даде оня идеологичен облик на самата организация, който вече я характеризира не като оръдие на българския империализъм, а като едно революционно движение, което се бори за интегралното политическо и икономическо освобождение на народите в Европейска Турция независимо от тяхната национална и религиозна принадлежност.

Огромно е влиянието на Гоце Делчев не само по отношение организационната работа в движението, но още и най-вече по отношение запазването на това движение от посегателствата на всевъзможни агенти на българската държава и главно на българския дворец, на Фердинанд. И бъдещият историк на събитията от него време не ще може да отмени мълком борбата, личната борба, която Гоце е водил дори с приятели, като Гьорче Петров и Дамян Груев, или с членове от Централния комитет, като Христо Матов и Христо Татарчев, за запазване чистотата, революционната чистота на движението и за създаването на оная етика, без която всяко революционно движение се превръща в метеж и в средство за реализиране амбициите на политически авантюристи.

Гоце Делчев имаше ясна представа за тогавашната действителност и дълбоко съзнание за онова, което му предстоеше да прави. Затуй без абсолютно никакво колебание той мина наляво и наляво остана до Баница. Заставайки на тая здрава почва, той не само не направи на никого концесии, но, напротив, още повече култивира у себе си волята да остане на тая здрава база при разбиранията на политико-обществените отношения, да издигне своята морална личност и с примера си да начертае пътя на тия, които ще дойдат след него. Защото той знаеше много добре, че никакъв прогрес в съществуването на народите не може да бъде създаден — още по-малко в редовете на една революционна организация — иначе, освен по пътя на личното участие, на личното усъвършенствуване. И защото знаеше още, че само човешката личност като първичен елемент на всяко общество дава оня тласък, който предизвиква събития, които изменят съвършено живота на народите, и тоя тласък е толкова по-енергичен, колкото е по-свободна и съзнателна личността. А още знаеше и друго, че от човека именно се заражда оная градивна воля, която строи и преустройва революционните организации.

Ето защо аз не виждам в историята на македоно-одринското националреволюционно движение една по-завършена морална фигури от тая на Гоце Делчев.

Михаил Ив. Герджиков

Личен архив на М. Герджиков.

¹ Статията е публикувана с редакционни изменения под заглавие «Гоце Делчев. Революционен профил» в «Гоцев лист», София, 7 май 1945 г. Тук се публикува ръкописният оригинал.